

Bank

Vägledning inom allmän riskbedömning – exempel på hot och sårbarheter relaterade till produkter och tjänster som kan användas för sparande, belåning och betalning

Beslutad av Simpts styrgrupp i november 2017

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	3
2. Exempel på hot och sårbarheter i förhållande till produkter och tjänster som kan användas för sparande.....	3
2.1 Värdeomvandlande aktiviteter	3
2.2 Värdeöverförande och värdeförlyttande aktiviteter.....	4
2.3 Värdebevarande aktiviteter	6
2.4 Värdegenererande aktiviteter	7
2.5 Specifika områden för produkter och tjänster relaterade till sparande	7
2.5.1 Sparkonto	7
3. Exempel på hot och sårbarheter i förhållande till produkter och tjänster som kan användas för belåning.....	9
3.1 Värdeomvandlande aktiviteter	9
3.2 Värdeöverförande och värdeförlyttande aktiviteter.....	9
3.3 Värdebevarande aktiviteter	10
3.4 Värdegenererande aktiviteter	10
3.5 Specifika områden för produkter och tjänster för belåning	11
3.5.1 Blacolån	11
3.5.2 Kreditkort.....	13
3.5.3 Bolån.....	15
3.5.4 Trade Finance	17
4. Exempel på hot och sårbarheter i förhållande till produkter och tjänster som kan användas för betalning.....	20
4.1 Värdeomvandlande aktiviteter	20
4.2 Värdeöverförande och värdeförlyttande aktiviteter.....	21
4.3 Värdebevarande aktiviteter	22
4.4 Värdegenererande aktiviteter	22
4.5 Specifika områden för produkter och tjänster för betalning	23
4.5.1 Uttags- och insättningsautomater (kontanthering).....	23
4.5.2 Swish.....	25
4.5.3 Utlandsbetalningar	27
4.5.4 Kontanthering	28
4.5.5 Förbetalda kort.....	29

1. Inledning

Denna vägledning ska läsas tillsammans med den grundläggande vägledningen inom allmän riskbedömning. Allt som anges i den grundläggande vägledningen gäller för banker.

Penningtväts- och terrorismfinansieringsrisker relaterad till banksektorn kan variera mycket. Detta dokument syftar till att belysa exempel på hot och sårbarheter som kan påverka risken relaterad till produkter och tjänster som kan användas för sparande, belåning och betalning.

Sammanställningen tar sin utgångspunkt i de begrepp för hot, sårbarhet och risk som presenteras i den grundläggande delen av vägledningen. Vidare är dokumentet något kategoriskt uppdelat mellan områdena sparande, belåning och betalning, detta trots att det i verkligheten ofta är så att en produkt eller tjänst inte enbart syftar till det ena eller andra. Produkter och tjänster kan dessutom ofta ha ett nära samband eller beroenden till varandra samt vara utformade på många olika sätt. Dokumentet utgör därför inte en fullständig genomgång av de faktorer som kan påverka den risk som en viss produkt eller tjänst utgör i verksamheten. Dokumentet omfattar endast exempel på produkter och tjänster. Avsikten är att över tid utöka vägledningen med ytterligare produkter och tjänster.

I arbetet med vägledningen har information inhämtats från Säkerhetspolisen (hösten 2017).

2. Exempel på hot och sårbarheter i förhållande till produkter och tjänster som kan användas för sparande

Produkter och tjänster för sparande kan variera mycket mellan olika banker, både vad gäller utbud och hur den specifika produkten eller tjänsten är utformad. Produkterna och tjänsterna för sparande kan rikta sig både till privatpersoner och till företag. Exempel på produkter och tjänster för sparande är sparkonton, investeringssparkonton, fonder, aktier och andra värdepapper.

För att kunna bedöma den inneboende risken kopplad till produkter för sparande måste banken analysera hur de egna sparprodukterna skulle kunna utnyttjas för penningtvätt eller finansiering av terrorism. Ett sätt att göra detta på är att utgå från de aktiviteter som de flesta penningtväts- och terrorismfinansieringsupplägg kan beskrivas med hjälp av, dvs. värdeomvandlande aktiviteter, värdeöverförande och värdeförflyttanden aktiviteter, värdebevarande aktiviteter samt värdegenererande aktiviteter. Som en del av analysen bör banken även bedöma vad som kan göra produkten mer eller mindre attraktiv ur ett penningtväts- och terrorismfinansieringsperspektiv och vad som kan påverka bankens förmåga att upptäcka misstänkt penningtvätt och finansiering av terrorism i förhållande till de olika aktiviteterna. Om en produkt inte möjliggör någon eller några av de beskrivna aktiviteterna behöver banken naturligtvis inte analysera vilka faktorer som kan påverka bankens möjlighet att upptäcka penningtvätt eller finansiering av terrorism i förhållande till den aktuella aktiviteten. Nedan beskrivs hur produkter för sparande skulle kunna utnyttjas för penningtvätt eller finansiering av terrorism samt förslag på ett antal faktorer som generellt sett kan vara värda att analysera särskilt.

2.1 Värdeomvandlande aktiviteter

Vissa produkter för sparande kan användas i värdeomvandlande syfte, exempelvis för köp och försäljning av olika fonder och värdepapper eller valutaväxling. I en rapport från 2009 har Fatf konstaterat att värdepapper kan användas för att integrera och placera brottsvinster.¹ Vid en försäljning skapar det bakomliggande värdepappret en legitimitet till innehavet av pengarna. Handel

---

¹ FATF, Money Laundering and Terrorist Financing in the Securities Sector, 26 Oct 2009.

med värdepapper kan även utnyttjas för bl.a. insiderhandel och marknadsmissbruk, de vidare transaktionerna med brottsvinsten är att betrakta som penningtvätt.

Om produkterna för sparande kan användas i värdeomvandlande syfte bör banken bedöma om den värdeomvandlande aktiviteten försvårar bankens upptäckt av penningtvätt eller finansiering av terrorism. Vid denna bedömning bör banken bl.a. analysera sina interna system och bedöma om det finns brister i bankens möjlighet att på ett tydligt sätt följa en kunds värdeomvandlande aktiviteter såsom köp och försäljningar av fonder och värdepapper.

Banken bör även utreda om det genom produkten för sparande är möjligt att handla med icke marknadsnoterade värdepapper. Det kan finnas särskilda sårbarheter kopplade till denna handel, främst på grund av bristen på ekonomisk genomlysning avseende bolagen vars aktier handeln avser. Då handeln inte sker på en reglerad marknad är inte heller transaktionerna i sig lika transparenta. Icke marknadsnoterade värdepapper förekommer även vid investeringsbedrägerier.

Om det finns möjlighet att genomföra valutaväxlingar genom sparprodukten kan produkten också uppfattas som något mer attraktiv ur ett penningtvätts- och terrorismfinansieringshänseende, särskilt om växlingskursen är gynnsam. Enligt Brå är valutaväxlingar ett relativt vanligt förekommande moment vid gränsöverskridande brottslighet som främst utnyttjas av gärningspersoner i kontantintensiv brottslighet.²

Tabell 1, Exempel på faktorer som kan påverka risken vid värdeomvandlande aktiviteter kopplade till sparprodukter

Möjlig aktivitet	Exempel på faktorer som kan påverka risken			
Värdeomvandlande aktiviteter	Köp och försäljning av fonder och värdepapper	Handel med icke marknadsnoterade värdepapper	Valutaväxling	Begränsningar i interna system för att tydligt kunna följa en kunds värdeomvandlande aktiviteter

2.2 Värdeöverförande och värdeförlyttande aktiviteter

Vad avser värdeöverförande och värdeförlyttande aktiviteter har Brå konstaterat att risken för brottsrelaterad penninghantering inom den finansiella sektorn är som störst vid kontoöverföringar och kontantuttag.³ Banken bör därför analysera vilka möjligheter till kontoöverföring och kontantuttag som är kopplade till sparprodukten. Faktorer som kan påverka bedömningen av risken härvidlag är exempelvis om det finns begränsningar gällande uttag och kontoöverföringar. Vad gäller kontoöverföringar påverkas även risken av vilka typer av kontoöverföringar som tillåts. Generellt sett bör kontoöverföringar till eller från ett föranmält konto, som innehåses av kunden, hos ett annat svenskt kreditinstitut anses som mindre riskfyllda än exempelvis kontoöverföringar till eller från utlandet. Överföringstjänster där kunden själv har möjlighet att göra överföringar till andra personers konton utan begränsningar innebär typiskt sett en ökad möjlighet till stora eller frekventa överföringar, något som också kan ses som attraktivt ur ett penningtvätts- eller terrorismfinansieringsperspektiv.

² Brå, Penningtvätt och annan penninghantering - Kriminella, svarta och grumliga pengar i legal ekonomi, Rapport 2015:22, s 70, 92, 95, 102, 103, 116, 194.

³ Brå, Penningtvätt och annan penninghantering - Kriminella, svarta och grumliga pengar i legal ekonomi, Rapport 2015:22, s 10.

Banken bör, förutom möjligheten till kontoöverföringar och kontantuttag, även värdera möjligheten till värdepappersflyttar om sparprodukten medger detta. På samma sätt som vid bedömningen av kontantuttag och kontoöverföringar bör banken analysera om det finns begränsningar gällande denna typ av överföring och på vilket sätt de kan göras, exempelvis om värdepapper kan flyttas till eller från andra personers konton än kundens eget.

Vid bedömningen av vilken risk sparprodukten medför bör banken även beakta begränsningar såsom bindningstider och beloppslimiter, något som möjligtvis kan göra produkten något mindre attraktiv ur ett penningtvätts- eller terrorismfinansieringsperspektiv.

I förhållande till produkter för sparande är vidare medlens ursprung en riskfaktor. Gärningspersonerna kan använda täckmantlar för att maskera brottsvinster och i vissa fall också öppna målvaktsskonton. Av en rapport från Brå framgår att den lämnade förklaringen ofta anges vara arv, gåvor och lån.⁴ I vissa fall kan underlag för förklaringen visas upp. Underlagen är då inte sällan från andra länder, vilket kan medföra svårigheter att kontrollera den aktuella dokumentationen. Enligt Brå är en annan förekommande förklaring att kontoöverföringen eller kontantuttaget avser köp eller försäljning av en vara eller en annan skattefri ersättning, som en spelvinst.⁵ Det förekommer också att investeringar i värdepapper har varit kopplade till flera olika långa och komplicerade transaktionskedjor med avsikt att dölja medlens ursprung.⁶

Vissa sparprodukter, exempelvis investeringssparkonton, medför vissa skattemässiga effekter på insatt belopp. De skattemässiga effekterna på investeringssparkonton gör den aktuella produkttypen mindre lämpad för kortsiktiga placeringar. Detta kan minska sårbarheten något för denna produkt eftersom många penningtvättsupplägg bygger på snabba överföringar.

Även sättet som sparprodukten distribueras på kan påverka den inneboende risken.

---

⁴ Brå, Penningtvätt och annan penninghantering - Kriminella, svarta och grumliga pengar i legal ekonomi, Rapport 2015:22, s 74.

⁵ Brå, Penningtvätt och annan penninghantering - Kriminella, svarta och grumliga pengar i legal ekonomi, Rapport 2015:22, s 58.

⁶ Brå, Penningtvätt och annan penninghantering - Kriminella, svarta och grumliga pengar i legal ekonomi, Rapport 2015:22, s 76.

Tabell 2, Exempel på faktorer som kan påverka risken vid värdeöverförande och värdeförflyttande aktiviteter kopplade till sparprodukter

Möjlig aktivitet	Exempel på faktorer som kan påverka risken			
Värdeöverförande och värdeförflyttande aktiviteter	Kontantuttag	Överföring till föranmält konto	Överförings-tjänster till andra personers konton	Utlands-betalningar
	Belopps-begränsningar	Begränsningar gällande insättning eller uttag	Värdepappers-flyttar	Begränsningar gällande värdepappers-flyttar
	Kundavgifter	Medlens ursprung framgår av produkten	Risikpåverkande distributionskanal	Risikpåverkande skatteregler

2.3 Värdebevarande aktiviteter

Sparprodukter kan vanligtvis användas i värdebevarande syfte för exempelvis lagring av brottsvinster. Det kan härvid även anmärkas att den vanligaste finansieringskällan för terrorism uppges vara löner och sparande. Långsiktiga investeringar av brottsvinster i finansiella produkter tycks dock enligt Brå inte vara särskilt vanligt. I de fall detta sker tycks det emellertid röra sig om större belopp, vilket även stämmer överens med internationella studier som visar att investeringar i finansiella produkter görs av personer som har begått ekonomiska brott och som både har tillgång till ett stort kapital och till företag.⁷ Det är dessutom lättare att göra denna typ av investeringar när pengarna redan finns i det finansiella systemet. En annan faktor som spelar roll är att ekonomiska brottslingar ofta besitter egna kunskaper om finansiella produkter och har ett mer naturligt kontaktnät med finansiella rådgivare.

En av de främsta riskfaktorerna kopplade till värdebevarande aktiviteter är bristande information om medlens ursprung. Särskilda svårigheter att utreda detta kan dessutom uppstå vid gränsöverskridande förbindelser och stora förmögenheter.

Tabell 3, Exempel på faktorer som kan påverka risken vid värdebevarande aktiviteter kopplade till sparprodukter

Möjlig aktivitet	Exempel på faktorer som kan påverka risken		
Värdebevarande aktiviteter	Medlens ursprung framgår av produkten	Möjlighet för gränsöverskridande förbindelser/transaktioner	Stora förmögenheter

⁷ Brå, Penningtvätt och annan penninghantering - Kriminella, svarta och grumliga pengar i legal ekonomi, Rapport 2015:22, s 65.

2.4 Värdegenererande aktiviteter

Sparprodukter skulle kunna medge värdegenererande aktiviteter, något som kan vara möjligt om sparprodukten medger exempelvis värdepappersbelåning. Av bl.a. Finanspolisens årsrapport 2015 framgår att lån i olika former är en relativt vanligt förekommande finansieringsform avseende terrorism. I CATS rapport Finansiella aktiviteter kopplade till personer från Sverige och Danmark som anslutit sig till terrorgrupper i Syrien och Irak mellan 2013 – 2016 framkommer det dock att beteendet hos en person som önskar finansiera en resa till stridszon har förändrats de senaste åren. Mycket pekar på att det nu är vanligare att finansiera denna typ av resa med SMS-lån eller andra typer av mindre snabb lån, än med blancolån, som tidigare ansetts som vanligt förekommande. Tillhandahållandet av exempelvis värdepapperslån torde därför normalt sett ha en relativt begränsad riskpåverkande effekt gällande terrorismfinansiering.

Tabell 4, Exempel på faktorer som kan påverka risken vid värdegenererande aktiviteter kopplade till sparprodukter

Möjlig aktivitet	Exempel på faktorer som kan påverka risken		
Värdegenererande aktiviteter	Värdepapperslån		

2.5 Specifika områden för produkter och tjänster relaterade till sparande

Under detta avsnitt lyfts några exempel fram. Avsikten är att över tid utöka vägledningen med ytterligare produkter och tjänster.

2.5.1 Sparkonto

2.5.1.1 Allmän beskrivning av sparkonto

Sparkonto är en av de mest grundläggande produkterna som banker erbjuder. Kunder kan med olika villkor deponera pengar på ett konto för att tjäna pengar på ränta.

Sparkontoprodukten riktar sig kanske främst till privatkunder med en lägre riskaptit där investeringar i t.ex. värdepapper av olika skäl inte bedömts vara en lämplig sparform. Beroende på ränteläget kan ett sparkonto också vara intressant för fler kundkategorier.

Sparkonton kan normalt tecknas på distans och beroende på institutets arbetssätt gällande att ta in nya kunder kan det vara väldigt enkelt för en privatperson att bli kund och öppna ett sparkonto hos en bank.

I den rådande lågräntemiljön är sparkontot inte en speciellt attraktiv produkt, men detta kan förstås variera i takt med att ränteläget förändras, vilket bör beaktas vid bedömningen av sparkontots hot och sårbarheter.

I Sverige finns i dag varken förmögenhetsskatt, arvsskatt eller gåvoskatt, vilket skulle kunna öka produktens attraktivitet internationellt sett, även om ett lågt ränteläge motverkar detta. Vidare bör löptid, begränsningar i antalet uttag och liknande variationer i produktvillkoren också beaktas eftersom de kan påverka tillgängligheten till medlen.

Det bör dock beaktas att den som vill tvätta pengar kan förmodas vara mindre känslig för sådant som ränteläge och skatt, eftersom huvudsyftet inte är att göra bra placeringar.

2.5.1.2 Särskilt relevanta hotaktiviteter

Värdeomvandlade aktiviteter: Sparkontot är sannolikt en något mindre attraktiv produkt vid penningtvätt, eftersom det inte erbjuder några större möjligheter att omvandla värden eller har några specifika fördelar jämfört med t.ex. ett transaktionskonto, som möjliggör värdeöverförande aktiviteter.

Värdebevarande aktiviteter: Insättningar på ett sparkonto, vare sig det handlar om kontanter eller en överföring, är exempel på värdebevarande aktiviteter. Penningtvättare tycks dock sällan vara intresserade av långsiktigt sparande. Hotet kan minskas genom kontroller av medlens ursprung.

Det värde som produkten sparkonto genererar i form av ränta är åtminstone i dagsläget försumbart och även om läget skulle förändras, ligger årliga ränteutbetalningar inte i linje med den snabbhet som vanligtvis anses vara lockande för penningtvättare.

Sparkonto kan fungera som uppsamlingskonto vid terrorismfinansiering. Dessa medels ursprung är ofta helt legitima och sparkontot som värdebevarare kan utgöra ett större hot gällande terrorismfinansiering.

2.5.1.3 Särskilt relevanta sårbarheter

Terrorismfinansiering utförs ofta genom insamling av medel, vilka sedan skickas vidare utomlands. Insamlingen kan ske under en begränsad tid för att uppnå ett visst belopp.

Ett sparkontos funktion är typiskt sett att löpande ta emot insättningar för att ansamla värde och att relativt få uttag görs. Båda dessa egenskaper stämmer väl överens med hur terrorismfinansiering kan gå till, vilket kan bidra till svårigheter att upptäcka missbruk.

Det faktum att ett sparkonto ofta lätt kan öppnas utan kontakt med någon anställd på banken, kan ge en känsla av anonymitet som ökar attraktiviteten för både penningtvättare och terrorismfinansiärer.

2.5.1.4 Särskilt relevanta avvikande kundbeteenden

I allmänhet kan ovilja att förklara eller försök att dölja medlens ursprung indikera att det föreligger ett hot, men särskilt vid kreditering av konton är dessa beteenden viktiga att uppmärksamma.

Terrorismfinansiering är svårt att upptäcka då det tenderar att ofta röra sig om oansenliga belopp med helt legitima ursprung. För att upptäcka om ett sparkonto missbrukas bör vissa beteenden kring transaktionerna undersökas. Insättningar från många olika källor eller många olika kontohavare kan till exempel indikera brottsligt uppsåt.

3. Exempel på hot och sårbarheter i förhållande till produkter och tjänster som kan användas för belåning

Produkter och tjänster för belåning kan variera mycket mellan olika banker, både vad gäller utbud och hur den specifika produkten eller tjänsten är utformad. Produkten eller tjänsten kan vara riktad till privatpersoner i form av exempelvis bostadslån eller blancolån. Den kan också vara riktad till företag i form av exempelvis "trade finance". Vid bedömning av hot och sårbarheter är det därför viktigt att utgå från hur bankens egna produkter och tjänster är utformade.

För att kunna bedöma den inneboende risken kopplad till produkter för belåning måste banken analysera hur de egna låneprodukterna skulle kunna utnyttjas för penningtvätt eller finansiering av terrorism. Ett sätt att göra detta på är att utgå från de aktiviteter som de flesta penningtvätts- och terrorismfinansieringsupplägg kan beskrivas med hjälp av, dvs. värdeomvandlande aktiviteter, värdeöverförande och värdeförflyttanden aktiviteter, värdebevarande aktiviteter samt värdegenererande aktiviteter. Som en del av analysen bör banken även bedöma vad som kan göra produkten mer eller mindre attraktiv ur ett penningtvätts- och terrorismfinansieringsperspektiv och vad som kan påverka bankens förmåga att upptäcka misstänkt penningtvätt och finansiering av terrorism i förhållande till de olika aktiviteterna. Om en produkt inte möjliggör någon eller några av de beskrivna aktiviteterna behöver banken naturligtvis inte analysera vilka faktorer som kan påverka bankens möjlighet att upptäcka penningtvätt- eller finansiering av terrorism i förhållande till den aktuella aktiviteten. Nedan beskrivs hur produkter för belåning skulle kunna utnyttjas för penningtvätt eller finansiering av terrorism samt förslag på ett antal faktorer som generellt sett kan vara värda att analysera särskilt.

3.1 Värdeomvandlande aktiviteter

Många låneprodukter går inte att använda i värdeomvandlande syfte, men ett lån kan i sin tur användas för kommande värdeomvandlande aktiviteter. Lånet kan exempelvis användas till köp av andra tillgångar och därmed omvandlas värdet. Lånet kan sedan betalas av med medel som har genererats på brottslig väg. På detta sätt kan en aktör tillgodogöra sig "svarta" pengar genom ett köp där ett lån utgör medlens ursprung. Se även mer nedan under avsnitt 2.2. värdeöverförande och värdeförflyttande aktiviteter.

Om bankens låneprodukter kan användas i värdeomvandlande syfte bör banken bedöma om den värdeomvandlande aktiviteten försvårar bankens upptäckt av penningtvätt eller finansiering av terrorism. Vid denna bedömning bör banken bl.a. beakta sina möjligheter att upptäcka en värdeomvandlande aktivitet.

Tabell 4, Exempel på faktorer som kan påverka risken vid värdeomvandlande aktiviteter kopplade till låneprodukter

Möjlig aktivitet	Exempel på faktorer som kan påverka risken
Värdeomvandlande aktiviteter	Begränsningar i interna system för att tydligt kunna följa en kunds värdeomvandlande aktiviteter

3.2 Värdeöverförande och värdeförflyttande aktiviteter

Produkter för belåning kan ofta användas i värdeöverförande syfte, exempelvis genom att krediten återbetalas med brottsvinster. Enligt Brå används lån både av gärningspersoner som inte har tillräckligt

mycket pengar för att investera och av de som vill ge sken av att de inte har tillräckligt stort kapital.⁸ Ekobrottslingar har ofta möjlighet att ta legala lån eftersom de kan visa upp en legal verksamhet, ta ut sina brottsvinster i form av legala löner eller visa falska kontrolluppgifter och intyg. Det finns exempel på att lån beviljas mot bakgrund av falska dokument såsom falska arbetsgivarintyg och lönebesked. En faktor som härvid också kan påverka risken för penningtvätt är ovanligt snabb återbetalning av lånet eller avbetalningar som avviker från amorteringsplanen. Det finns också exempel på att låneprodukter, framförallt mindre krediter såsom SMS-lån, utnyttjats i syfte att finansiera terrorism.

Banken bör bedöma vad som kan göra låneprodukten mer eller mindre attraktiv ur ett penningtvätts- och terrorismfinansieringsperspektiv. Faktorer som kan påverka bedömningen av risken är exempelvis olika typer av limiter och beloppsbegränsningar eller om kunden måste ha en viss annan produkt för att kunna ansöka om låneprodukten. Eventuella kostnader för låneprodukten kan också påverka risken. Vilka möjligheter till utbetalning som låneprodukten medger är en annan faktor som kan vara riskpåverkande, exempelvis bör risken normalt vara mindre om utbetalning endast kan ske till ett annat av kundens konton i banken än om krediten kan utbetalas till ett externt konto i utlandet.

Även sättet låneprodukten distribueras på kan påverka den inneboende risken.

Tabell 5, Exempel på faktorer som kan påverka risken vid värdeöverförande och värdetörflyttande aktiviteter kopplade till sparprodukter

Möjlig aktivitet	Exempel på faktorer som kan påverka risken			
Värdeöverförande och värdetörflyttande aktiviteter	Limiter och beloppsbegränsningar	Övriga begränsningar	Begränsningar gällande utbetalning	Riskpåverkande distributionskanal

3.3 Värdebevarande aktiviteter

Låneprodukter kan vanligtvis inte användas i värdebevarande syfte.

3.4 Värdegenererande aktiviteter

Många låneprodukter kan användas i värdegenererande syfte. Av Finanspolisens årsrapport 2015 framgår också att lån i olika former är en relativt vanligt förekommande finansieringsform avseende terrorism. I CATS rapport Finansiella aktiviteter kopplade till personer från Sverige och Danmark som anslutit sig till terrorgrupper i Syrien och Irak mellan 2013 – 2016 framkommer det dock att beteendet hos en person som önskar finansiera en resa till stridszon har förändrats de senaste åren. Av rapporten, s. 22, framgår att Polismyndigheten har bedömt att över hälften av alla resande som har identifierats har lånat pengar från kreditinstitut före avresa. Oftast från mindre kreditinstitut och inte minst genom SMS-lån. Ett tillvägagångssätt kan också vara att SMS-lån tas utöver exempelvis ett blacolån, som också beviljas förhållandevis enkelt och som dessutom kan ge tillgång till relativt mycket pengar. En faktor som kan påverka sårbarheten gällande många typer av lån, ur såväl penningtvätts- som terrorismfinansieringsperspektiv, är således bankens möjligheter att få vetskap om vad lånet ska användas till.

⁸ Brå, Penningtvätt och annan penninghantering - Kriminella, svarta och grumliga pengar i legal ekonomi, Rapport 2015:22, s 76 och 109.

Tabell 6, Exempel på faktorer som kan påverka risken vid värdegenererande aktiviteter kopplade till låneprodukter

Möjlig aktivitet	Exempel på faktorer som kan påverka risken		
Värdegenererande aktiviteter	Tydligt syfte med lånet	Möjlighet för gränsöverskridande förbindelser/ transaktioner	Uteblivna återbetalningar

3.5 Specifika områden för produkter och tjänster för belåning

Under detta avsnitt lyfts några exempel fram. Avsikten är att över tid utöka vägledningen med ytterligare produkter och tjänster.

3.5.1 Blancolån

3.5.1.1 Allmän beskrivning av blancolån

Kreditgivning genom blancolån sker i regel enbart till privatpersoner som är bosatta i det land där produkten erbjuds.

Produktens utformning är vanligtvis ett konsumtionslån med rak amortering eller ett annuitetslån, som inte är knutet till ett specifikt produktköp, upp till 500 000 SEK med rörlig ränta och en återbetalningstid på upp till 15 år.

Affärsförbindelser inleds ofta på distans, där den sökande ansöker om lån via internet (webb eller app) direkt hos banken eller hos någon av de etablerade kreditförmedlare som finns på marknaden. Det är vanligt att kreditbeslut meddelas relativt omgående efter ansökan och att utbetalning av lånet sker i nära anslutning till att kunden har signerat skuldebrevet.

Produkten får anses vara allmäntillgänglig, d.v.s. det ställs inte höga särskilda krav på kunden. De grundläggande kraven brukar generellt sett vara att sökande inte har obetalda skulder hos kronofogden, är mantalsskriven i landet där produkten erbjuds och har en fast inkomst.

Produktens utformning och konkurrensen mellan aktörer bidrar till att förtidslösen generellt sett är vanligt förekommande.

3.5.1.2 Särskilt relevanta hotaktiviteter

Produkten blancolån kan av följande skäl vara attraktiv för personer som vill tvätta pengar genom att dölja pengarnas egentliga ursprung.

- Produkten anses vara allmäntillgänglig.

- Affärsförbindelsen kan inledas med kort varsel.
- Företaget behöver inte känna kunden sedan tidigare eller på ett ekonomiskt sett övergripande vis.

Produktens allmäntillgänglighet, möjligheten att inleda affärsförbindelsen med kort varsel och att företaget inte behöver känna kunden sedan tidigare eller på ett ekonomiskt sett övergripande vis, innebär att kunden kan ta flera mindre krediter hos olika aktörer under en begränsad tidsperiod för att sedan genom återbetalning använda tillgångar kopplade till olika former av brottslig verksamhet.

Värdeomvandlande aktiviteter: De pengar som kunden lånar kan användas för att tillföra en brottslig verksamhet tillgångar, exempelvis via uppstart av företag, betalning av "svarta" löner eller transaktioner kopplade till falska fakturor. Lånet kan också betalas tillbaka med tillgångar som kommer från intäkter som inte har deklarerats eller beskattats eller andra "svarta" tillgångar.

Värdeöverförande aktiviteter: En kredit kan tas i syfte att föra beloppet till ett högriskland, antingen direkt från kreditgivaren eller efter att krediten har betalats ut till ett konto i en nationell bank.

Värdegenererande aktiviteter: Pengarna kan användas i syfte att finansiera terrorism. I CATS rapport Finansiella aktiviteter kopplade till personer från Sverige och Danmark som anslutit sig till terrorgrupper i Syrien och Irak mellan 2013 – 2016 s. 22 framgår att det är vanligt förekommande att terrorism finansieras genom lån med mindre krediter såsom SMS-lån, då krediten ofta kan betalas ut med kort varsel. Avgiften för SMS-lån är ofta hög och återbetalningstiden kort, men för en resande till en stridszon som inte har för avsikt att betala tillbaka lånet är detta normalt sett inget hinder. Ett tillvägagångssätt kan vara att SMS-lån tas utöver exempelvis ett blacolån, som också beviljas förhållandevis enkelt och som dessutom kan ge tillgång till relativt mycket pengar.

3.5.1.3 Särskilt relevanta sårbarheter

Sårbarheterna beror till stor del på hur verksamheten ser ut hos den kreditgivande aktören och på hur produkten distribueras.

Kreditgivare har inte alltid en helhetsrelation till kunden och kan därmed inte följa de aktiviteter som kunden gör på övergripande nivå, vilket ökar begränsningarna i insynen som företaget kan ha. En begränsad insyn kan locka personer att utnyttja produkten för penningtvätt eller finansiering av terrorism eftersom kunden är mer okänd för kreditgivaren och risken för bristande möjlighet att kontrollera huruvida dokumenterad kundkännedom stämmer ökar.

Om affärsförbindelsen inleds på distans ökar också risken för att kundkännedomen håller en sämre kvalitet än den som kan inhämtas vid ett fysiskt möte med kund. I detta sammanhang bör också uppmärksammas risken för id-stölder. Det är viktigt att företaget beaktar vilka sårbarheter som finns för att upptäcka detta i kundkännedomsprocessen, men givetvis även i verksamheten i övrigt.

Produkten kan, under en begränsad tidsperiod, ofta utnyttjas hos fler kreditgivare samtidigt utan att de olika aktörerna får tillräcklig insyn om detta. En kund kan då ta flera mindre krediter, som sammanlagt blir betydande för sårbarheten i uppföljningen av affärsförbindelsen, särskilt när kunden har önskemål om olika utbetalningssätt/konton.

En person som önskar tvätta pengar vill ofta ha möjlighet att öppna och avsluta affärsförbindelser med kort varsel. En sådan person är därför ofta mer känslig för begränsningar i fråga om löptider och lånebelopp samt den tid det tar för kunden att inleda affärsförbindelsen, än för faktiska kostnader för lånet. Kundens möjlighet att snabbt kunna inleda och sedan avsluta affärsförbindelsen genom att förtidslösa lånet kan innebära en betydande sårbarhet. Vid lösen av lån följer därmed samma

sårbarheter som vid inledandet av affärsförbindelsen eftersom det kan vara svårt att göra en rimlighetsbedömning av arten av de tillgångar som kunden använder sig av.

3.5.1.4 Särskilt relevanta avvikande kundbeteenden

Personer som vill tvätta pengar eller finansiera terrorism är i regel mer okänsliga för ränte- och andra kostnader än för andra faktorer som påverkar den rörelsefrihet som en produkt kan ha. Detta innebär att extra uppmärksamhet bör riktas mot de kunder som har korta affärsförbindelser med banken och utnyttjar produkttypen flera gånger på kort tid.

Om en kund tar ett lån och återbetalar detta med kort varsel för att sedan söka ett nytt lån nära inpå den tidigare slutinbetalningen, kan det vara ett tecken på att kunden önskar skapa flertalet större transaktioner i syfte att dölja "svarta" medels egentliga ursprung.

Om en kund gör större inbetalningar som endast delvis löser lånet, för att kort därefter söka en utökning av befintlig kredit, kan det vara ett tecken på ett försök till maskering av "svarta" tillgångar.

Det kan finnas ett värde i att analysera ett återbetalningsbeteende utifrån det syfte som kunden har angett med lånet. Exempelvis kan banken ha en lägre misstankegrad mot återbetalningar som görs närmare inpå utbetalning av ett nytt lån, när syftet har uppgetts vara del av ett överbrygningslån, än mot återbetalningar av lån där syftet förväntas innebära en längre återbetalningstid.

Kundbeteenden som bör uppmärksammas är då kunden önskar få utbetalning av ett lån till en annan persons konto, att utbetalningen ska delas upp i flertalet mindre transaktioner och/eller att kunden önskar utbetalning till ett konto i utlandet.

Det är viktigt att banken själv avgör vad som anses vara ett avvikande kundbeteende och vilken misstankegrad detta innebär utifrån hur bankens kundstock ser ut och hur väl banken anser sig känna denna.

3.5.2 Kreditkort

3.5.2.1 Allmän beskrivning av kreditkort

Kreditkort kan användas som en form av betalningsmedel på de inköpsställen som accepterar kortet som betalningsmedel. Det kan vara i exempelvis fysisk butik eller vid köp på Internet. De flesta kort som erbjuds är VISA eller MasterCard och korten kan ofta användas i de flesta delar av världen.

Eftersom kortet är förenat med en kredit krävs det som huvudregel att kunden har en viss ekonomi, vilket kontrolleras i en kreditprövning. Produkten erbjudas oftast till kunden via ett fysiskt bankkontor, via en distansansökan eller via en tredje part.

3.5.2.2 Särskilt relevanta hotaktiviteter

Exemplen nedan är relevanta i relation till både penningtvätt och finansiering av terrorism.

Värdeomvandlande aktiviteter: Det huvudsakliga hotet i relation till kreditkort är aktiviteter som möjliggör en omvandling av ett värde genom att ta en kredit där tillgångarna kan hänvisas till

kreditgivaren. Krediten återbetalas sedan med brottsligt förvärvade medel. Kreditkortet kan även användas för att få tillgång till kontanter och därmed minska spårbarheten i en transaktion.

Värdeöverförande och värdeförflyttande aktiviteter: Ett kreditkort kan användas till aktiviteter som syftar till att överföra eller förflytta ett värde. Dels kan kortet användas av annan än kortinnehavaren, dels kan ett värde överföras mellan personer eller företag genom att någon annan än kortinnehavaren betalar fakturan. Kreditkort är dessutom lätta att transportera och använda över nationsgränser, vilket ökar dess attraktivitet, då detta försvårar brottsutredningar.

Värdebevarande aktiviteter: Ett kreditkort kan användas på ett värdebevarande sätt genom att kortinnehavaren gör inbetalningar som leder till ett positivt saldo.

Värdegenererande aktiviteter: Kreditkort kan användas till att generera ett värde genom att ta en kredit.

3.5.2.3 Särskilt relevanta sårbarheter

Enligt bland annat Wolfsberg Group (se Wolfsberg AML Guidance on Credit/Charge Card Issuing and Merchant Acquiring Activities, 2009) är det vissa sårbarheter i relation till produkttypen kreditkort som kan öka risken för penningtvätt och finansiering av terrorism. Dessa inkluderar:

- Möjligheten att få kontanter, särskilt i andra länder och i flera valutor.
- Möjlighet att ha extrakortsinnehavare.
- Möjlighet att använda kreditkortet för att skicka pengar till andra kortinnehavare.
- Möjlighet att betala krediten med kontanter eller motsvarande värden.
- Möjlighet för en tredje part att betala krediten.
- Möjlighet att få ett kreditkort omedelbart genom exempelvis en butik (denna riskfaktor relaterar även till distributionskanaler).

Faktorer i relation till produkttypen kan även bidra till att minska sårbarheterna i produkten och därmed också risken relaterad till den. Restriktioner i de faktorer som ökar risken kan därmed leda till minskad inneboende risk.

3.5.2.4 Särskilt relevanta avvikande kundbeteenden

Kundriskfaktorer kan delas in i två olika kategorier, (1) faktorer relaterade till kundens natur, och (2) faktorer relaterade till kundens beteende.

Faktorer relaterade till kundens natur kan exempelvis vara koppling till högriskland, verksamhet i högriskbransch och PEP. Dessa faktorer indikerar generellt en högre risk relaterad till den enskilda kunden.

Faktorer relaterade till kundens beteende kan vara relevanta vid både etablerandet av en affärsförbindelse och löpande i relationen.

Enligt bland annat Wolfsberg Group (se Wolfsberg AML Guidance on Credit/Charge Card Issuing and Merchant Acquiring Activities 2009) kan vissa faktorer i relation till kundbeteende vara relevanta vid inledandet av en affärsförbindelse. Dessa faktorer är av mer generell karaktär och omfattar bland annat följande.

- Informationen i ansökan är inkonsekvent.
- Informationen i ansökan stämmer inte med offentliga uppgifter.
- Osäkerhet avseende sökandens identitet.

Vissa faktorer i relation till kundbeteende är relevanta under en pågående affärsrelation. Dessa faktorer är mer specifikt relaterade till produktens karaktär och omfattar bland annat följande.

- Återkommande uttag av kontanter genom kreditkortet. Omvandlingen av värdet, från kredit till kontanter, kan bidra till minskad spårbarhet. Uttag kan även användas för att skaffa tillgångar som kan användas inom ramen för ekonomisk brottslighet eller terrorismfinansiering.
- Uttag av höga summor kontanter i utlandet. Kreditkort är lätta att transportera över nationsgränser samtidigt som det är svårare för brottsutredande myndigheter att utreda brott över nationsgränser.
- Inbetalningar som överskrider krediten. Detta tillvägagångssätt kan användas för att gömma tillgångar. Det kan också användas som en form av överföring om inbetalningen görs av tredje man och sedan återbetalas till kortinnehavaren.
- Ovanliga köp av produkter eller tjänster i länder med högre risk för penningtvätt eller terrorismfinansiering.
- Privata köp på företagskort.
- Fler eller återkommande betalningar från utlandet, trots att kunden inte har en naturlig och förklarlig koppling till detta land.
- Fakturor betalas av tredje part utan naturlig koppling till kunden (naturlig koppling kan exempelvis vara make, maka, partner och sambo). Kunder som uppvisar avvikande beteende kan utgöra en högre eller ökad risk för penningtvätt eller terrorismfinansiering. En kontroll eller analys av kunden kan dock visa att så inte är fallet.

Ett scenario beträffande kort är att en kund köper en vara kontant för en större summa pengar, exempelvis 80 000 kr. Dagen efter återkommer kunden vid öppningstid och har ångrat sig. Butiken har förstås inte 80 000 kr i kontanter utan ombeds att sätta in pengarna på kortet.

3.5.3 Bolån

3.5.3.1 Allmän beskrivning av bolån

En fastighet eller en bostadsrätt kan utgöra säkerhet både för ett banklån och för hypotekslån, ett s.k. bolån.

Ett banklån har ingen räntebindningstid och kan extra amorteras eller lösas vid vilken tidpunkt som helst.

Ett hypotekslån har en räntebindningstid som normalt varierar mellan 3 månader och 10 år. Beroende på kvarvarande löptid varierar kostnaden för att göra en extra amortering eller att lösa hypotekslånet i sin helhet.

Kreditgivning genom bolån sker i regel enbart till privatpersoner som är bosatta i det land där produkten erbjuds. Vanligtvis tar en person ett bolån för att finansiera ett köp av en fastighet eller en bostadsrätt, men det kan också vara för att bekosta en utbyggnad eller renovering av bostaden eller avse inköp av kapitalvaror.

I huvudsak ges lån till fysiska personer som vill belåna en fastighet eller en bostadsrätt i Sverige, men det förekommer att säkerheten utgörs av utländska objekt.

Både traditionella banker, banker utan kontor och bolåneinstitut erbjuder fysiska personer bolån. I bland krävs att låntagaren kommer in på ett bankkontor och undertecknar handlingarna och i bland kan personen göra det på annan plats för att sedan skicka in reversen.

3.5.3.2 Särskilt relevanta hotaktiviteter

Till skillnad från penningtvätt finansieras ofta terrorism med "vita" pengar. Det kan avse lön, sparande eller pengar som lånats upp i olika finansiella institut. När det gäller bolån torde dock risken att banken utnyttjas för penningtvätt eller finansiering av terrorism inte skilja sig så mycket åt. En person som avser att finansiera terrorism är, utöver värdegenererande aktiviteter, intresserad av att överföra pengar till den som ska utföra ett terrorbrott, s.k. värdeöverförande aktiviteter. Det är dock mindre troligt att den transaktionen kommer att göras i form av ett fastighetsförvärv. Dels rör det sig oftast om betydligt mindre belopp, dels tar transaktionen relativt lång tid jämfört med andra värdeöverförande aktiviteter.

Värdeomvandlande och värdebevarande aktiviteter är troligen för långsiktiga för att intressera någon som vill finansiera terrorism. Att avyttra egendomen tar sannolikt för lång tid.

Värdeomvandlande aktiviteter: Genom att uppta ett lån med en fastighet/bostadsrätt som säkerhet kan medel frigöras för diverse inköp och därmed omvandla värdet. Lånet kan sedan återbetalas med pengar från brottslig verksamhet.

Värdeöverförande aktiviteter: Genom att köpa fastighet/bostadsrätt kan pengar överföras till säljaren.

Värdebevarande aktiviteter: Genom att investera brottsvinster i en fastighet/bostadsrätt kan värdebevaring och sannolikt även värdeökning erhållas.

Värdegenererande aktiviteter: Genom att belåna en fastighet/bostadsrätt kan en person frigöra medel för finansiering av terrorism.

3.5.3.3 Särskilt relevanta sårbarheter

För att kunna bedöma den inneboende risken med en produkt eller tjänst måste banken identifiera de sakförhållanden som gör det svårare att upptäcka penningtvätt eller finansiering av terrorism, alternativt gör en produkt eller tjänst mer attraktiv att använda för dessa ändamål.

Det är relevant om lånet är rörligt och kan lösas, alternativt amorteras, vid valfri tidpunkt. En produkt som lätt och snabbt kan omsättas är mer attraktiv för en person som vill tvätta pengar, vilket innebär en högre risk för banken. Om personen sedan kan initiera extra amorteringar eller inlösen själv till exempel via Internetbanken och inte behöver vara i kontakt med banken, ökar även det risken då bankens medarbetare inte har möjlighet att ställa kompletterande kundkännedomfrågor eller frågor om den specifika transaktionen.

En riskhöjande faktor kan vara är hur produkten erbjuds, i vilka kanaler som en person kan uppta ett lån. Kan det till exempel ske utan personlig kontakt ökar risken. Även här på grund av att bankens medarbetare inte har möjlighet att ställa kompletterande kundkännedomfrågor.

Bankens förmåga att upptäcka avvikelser vid betalning är avgörande för bankens risk. Kan banken upptäcka sådant som en onormalt ökad amortering eller lösen relativt kort efter kreditgivning i sin monitorering?

3.5.3.4 Särskilt relevanta avvikande kundbeteenden

Personer som vill tvätta pengar eller finansiera terrorism är i regel mer okänsliga för ränte- och andra kostnader än för andra faktorer som påverkar rörelsefriheten en produkt kan ha. Detta gör att ett bolån i form av ett banklån torde vara mer attraktivt än ett hypotekslån. Det finns hypotekslån med olika räntebindningstid. Generellt torde gälla att ju längre räntebindningstid ett lån har desto mindre intressant är lånet.

Exempel på riskförhöjande faktorer:

- Om en kund inte verkar visa något intresse för avgifter eller kostnader för affären.
- Om en kund önskar köpa en osedd fastighet/bostadsrätt utan att bry sig om priset eller ytterligare detaljer om affären.
- Om en kund tar ett bostadslån kan det vara misstänkt om amorteringar för bostadslånet betalas in från ovanliga källor eller från andra personer.
- Om ett bostadslån återbetalas i sin helhet efter en mycket kort tid och utan rimlig förklaring.

3.5.4 Trade Finance

3.5.4.1 Allmän beskrivning av Trade Finance

Det finns inte någon för internationell handel typisk betalningsform, utan tvärtom varierar valet av betalningsform. Betalningsseder kan skilja sig nationellt men också regionalt. Inom internationell handel är det därför extra viktigt att alltid avtala om hur och när betalning ska ske.

Trade finance är en tjänst för kunder som vill göra affärer både inom och utanför Sverige. Genom att använda sig av tjänsten underlättas kundens finansiering av varor både genom att banken tar hand om själva transaktionen och genom att affären blir säkrare då betalning sker mot uppvisande av relevanta dokument.

Trade finance-affären kan medföra hög risk för penningtvätt och finansiering av terrorism, eftersom det inte är ovanligt att en stor del av affären sker i högriskregioner då produkten till sin natur är skapad för internationell handel. Att affären till sin natur är komplex, icke-transparent och involverar mycket manuell handläggning höjer också risken då det kan försvåra transaktionsmonitoreringen.

Penningtvättsrisken i en trade finance-affär kan endast bedömas i sin helhet utifrån de dokument som ligger till grund för transaktionen, dvs. när affären redan är påbörjad. Detta innebär att penningtvättsrisken i trade finance-affären måste bedömas från fall till fall och av såväl produktspecialister som riskspecialister.

Vid kundförhållanden som involverar trade finance är det viktigt att utreda faktiska kundbeteenden. Det kan göras genom exempelvis stickprov. Det är också viktigt att löpande följa upp affärer och att bedriva omvärldsbevakning med hjälp av externa källor. Specialistkunskaper kring historiskt misstänkta beteende och produkttegenskaper är ofta av stor betydelse för riskbedömningen.

Produktens komplexa natur och svårigheten att övervaka transaktioner kan försvåra för insyn i hela flödet, vilket kan medföra att produkten blir attraktiv för penningtvätt och terroristfinansiering. Produkten medför därför alltid hög risk och mitigerande åtgärder bör alltid vidtas.

3.5.4.2 Särskilt relevanta hotaktiviteter

Kunder med komplex struktur på sina affärer kan genom denna komplexitet använda sig av trade finance-tjänster för att komma runt sanktioner eller restriktioner gällande handel. Även komplexa affärer med olagliga motiv, där den som ska granska affären har svårt att se helheten, utgör ett hot.

De garantier som normalt erbjuds i förhållande till affären kan på grund av komplex struktur komma att betalas ut till en okänd tredje part.

Trade finance kan medföra att banken behöver öppna nya förbindelser med andra banker (korrespondentbanker) för att kunna genomföra transaktionerna. Kundens motparter väljer normalt sin lokala bank, som kan ligga i exempelvis ett högriskland. Det innebär att motpartsbanken kan vara situerad i ett land med svag intern kontroll och reglering samt att banken har en kundkrets som omfattar högrisk kunder.

Exempel på särskilt relevanta hotaktiviteter:

Värdeomvandlande aktiviteter: Försäljningar av varor till överpris alternativt underpris för tillgång till medel i exempelvis högriskområden.

Värdeöverförande aktiviteter: Smuggling av pengar till högriskområden.

Värdebevarande aktiviteter: Undandragande av finansiella tillgångar

Värdegenererande aktiviteter: Förfalskade dokument för att kringgå skatter och tullar.

3.5.4.3 Särskilt relevanta sårbarheter

Kunder med komplicerade strukturer medför att bankens medarbetare får svårt att upptäcka när misstänkta transaktioner/affärer genomförs.

Den omständigheten att produkten är internationell och normalt används i högriskländer kan locka kunder som vill kringgå regler rörande penningtvätt och finansiering av terrorism.

Eftersom det normalt sett är banken som erbjuder den produkt som finansierar affären, går inte transaktionerna rörande affären på traditionellt sätt genom transaktionssystemet. Detta medför minskade möjligheter att upptäcka inblandning av misstänkta tredje parter.

Banken kan, på grund av en enskild trade finance-affär, behöva öppna en ny betalningskanal till och från ett högriskland.

3.5.4.4 Särskilt relevanta avvikande kundbeteenden

Det är viktigt att övervaka kunder med komplex struktur på sina affärer och som handlar med motparter i högriskländer. Detta gäller både ur ett penningtvättsperspektiv och ett terrorismfinansieringsperspektiv.

Det är viktigt att kunna upptäcka transaktioner där pris, komplexitet eller kvantitet på affären inte verkar rimliga. Över- eller underprissättning är sådant som kan tyda på avvikande beteende.

Transaktioner och beteenden som avviker från historiska mönster bör utredas.

4. Exempel på hot och sårbarheter i förhållande till produkter och tjänster som kan användas för betalning

Tjänster kopplade till betalning kan ofta vara underkategorier till andra produkter eller tjänster såsom vid avbetalning av lån eller betalningar till ett företagskonto, men kan också ses som enskilda produkter eller tjänster såsom Swish, kontanthantering över disk eller via automater för insättning eller uttag. Beroende på hur banken väljer att definiera var tjänsterna hör hemma kan bedömning av dess risker tas upp i olika avsnitt av bankens riskbedömning.

För att kunna bedöma den inneboende risken kopplad till produkter och tjänster för betalning måste banken analysera hur de egna produkterna och tjänsterna för betalning skulle kunna utnyttjas för penningtvätt eller finansiering av terrorism. Ett sätt att göra detta på är att utgå från de aktiviteter som de flesta penningtvätts- och terrorismfinansieringsupplägg kan beskrivas med hjälp av, dvs. värdeomvandlande aktiviteter, värdeöverförande och värdeförflyttanden aktiviteter, värdebevarande aktiviteter samt värdegenererande aktiviteter. Som en del av analysen bör banken även bedöma vad som kan göra produkten eller tjänsten mer eller mindre attraktiv ur ett penningtvätts- och terrorismfinansieringsperspektiv och vad som kan påverka bankens förmåga att upptäcka misstänkt penningtvätt och finansiering av terrorism i förhållande till de olika aktiviteterna. Om en produkt eller tjänst inte möjliggör någon eller några av de beskrivna aktiviteterna behöver banken naturligtvis inte analysera vilka faktorer som kan påverka bankens möjlighet att upptäcka penningtvätt eller finansiering av terrorism i förhållande till den aktuella aktiviteten. Nedan beskrivs hur produkter och tjänster för betalning skulle kunna utnyttjas för penningtvätt eller finansiering av terrorism samt förslag på ett antal faktorer som generellt sett kan vara värda att analysera särskilt.

4.1 Värdeomvandlande aktiviteter

Många produkter och tjänster för betalning kan användas i värdeomvandlande syfte, exempelvis för köp av tillgångar av olika slag eller för valutaväxling. Av en rapport från Brå framgår att det vid ekonomisk brottslighet, internetförsäljning av illegala varor och bedrägerier är särskilt vanligt att vissa försäljningar och andra betalningar görs elektroniskt genom kontoöverföringar eller kortbetalningar till konton i Sverige eller utomlands.⁹ Detta gäller även till viss del för betalning vid människosmuggling och stulet metallskrot samt vid utpressning, indrivning och räntebetalning av grå lån.

Om produkten eller tjänsten för betalning kan användas i värdeomvandlande syfte bör banken beakta vilka möjligheter banken har att uppmärksamma värdeomvandlande aktiviteter. Banken bör härvid vara medveten om att gärningspersonerna har olika metoder för att undgå misstankar, exempelvis genom att i referenstexten på kontoöverföringen uppge att ersättningen avser köp av en vara eller en skattefri ersättning som spelvinst eller gåva. Enligt Brå använder företag, som avser att dölja intäkter, sig ofta av olika typer av fakturor. Detta är särskilt vanligt inom ekonomisk brottslighet, men förekommer även inom bland annat försäljning av stulet metallskrot och utpressning där gärningspersonerna agerar inom företag.¹⁰

Det förekommer också att gärningspersoner tar betalt via betalningsförmedlingstjänster. Enligt Brå är detta rimligtvis inte så vanligt vid försäljningar som sker i Sverige, utan förekommer främst då säljaren

---

⁹ Brå, Penningtvätt och annan penninghantering - Kriminella, svarta och grumliga pengar i legal ekonomi, Rapport 2015:22, s 58.

¹⁰ Brå, Penningtvätt och annan penninghantering - Kriminella, svarta och grumliga pengar i legal ekonomi, Rapport 2015:22, s 59.

befinner sig i ett annat land.¹¹ Banken bör därför bl.a. analysera till vilka geografiska områden överföringar är möjliga att göra för kunden.

Om det finns möjlighet att genomföra valutaväxlingar genom produkten eller tjänsten för betalning kan detta också uppfattas som attraktivt ur ett penningtvätts- och terrorismfinansieringsperspektiv. Enligt Brå är valutaväxlingar ett relativt vanligt förekommande moment vid gränsöverskridande brottslighet som främst utnyttjas av gärningspersoner i kontantintensiv brottslighet.¹²

Banken bör även beakta om produkten eller tjänsten för betalning möjliggör kontant betalning av en vara eller tjänst. Kontanthantering innebär generellt sett mycket begränsad spårbarhet.

Tabell 7, Exempel på faktorer som kan påverka risken vid värdeomvandlande aktiviteter kopplade till produkter och tjänster för betalning

Möjlig aktivitet	Exempel på faktorer som kan påverka risken			
Värdeomvandlande aktiviteter	God möjlighet att följa värdeomvandlande aktiviteter genom interna system	Valutaväxling	Möjlighet till kontant betalning	Gränsöverskridande betalningar

4.2 Värdeöverförande och värdeförlyttande aktiviteter

Vad avser värdeöverförande och värdeförlyttande aktiviteter har Brå konstaterat att risken för brottsrelaterad penninghantering inom den finansiella sektorn är som störst vid kontoöverföringar och kontantuttag.¹³ Faktorer som kan påverka bedömningen av risken härvidlag är exempelvis om det finns begränsningar gällande belopp och antal betalningar. Vad gäller betalningar påverkas även risken av vilka typer av betalningar som tillåts. Generellt sett bör betalningar till eller från ett föranmält konto, som innehas av kunden, hos ett annat svenskt kreditinstitut anses som mindre riskfyllda än exempelvis betalningar till eller från utlandet. Betalningsförmedlingstjänster där kunden själv har möjlighet att göra betalningar till andra personers konton utan begränsningar innebär typiskt sett en ökad möjlighet till stora eller frekventa betalningar, något som också kan ses som attraktivt ur ett penningtvätts- eller terrorismfinansieringsperspektiv.

Vid bedömningen av vilken risk som produkten eller tjänsten för betalning medför bör banken även beakta om kunden måste betala eventuella avgifter för betalningen, något som möjligtvis kan göra produkten något mindre attraktiv ur ett penningtvätts- eller terrorismfinansieringsperspektiv.

I förhållande till produkter och tjänster för betalning är vidare medlens ursprung en riskfaktor. Gärningspersonerna kan använda täckmantlar för att maskera brottsvinster. Av en rapport från Brå framgår att den lämnade förklaringen ofta anges vara arv, gåvor och lån.¹⁴ I vissa fall kan underlag för förklaringen visas upp. Underlagen är då inte sällan från andra länder, vilket kan medföra svårigheter

¹¹ Brå, Penningtvätt och annan penninghantering - Kriminella, svarta och grumliga pengar i legal ekonomi, Rapport 2015:22, s 59.

¹² Brå, Penningtvätt och annan penninghantering - Kriminella, svarta och grumliga pengar i legal ekonomi, Rapport 2015:22, s 70, 92, 95, 102, 103, 116, 194.

¹³ Brå, Penningtvätt och annan penninghantering - Kriminella, svarta och grumliga pengar i legal ekonomi, Rapport 2015:22, s 10.

¹⁴ Brå, Penningtvätt och annan penninghantering - Kriminella, svarta och grumliga pengar i legal ekonomi, Rapport 2015:22, s 74.

att verifiera den aktuella dokumentationen. Enligt Brå är en annan förekommande förklaring att betalningen avser köp eller försäljning av en vara, eller en annan skattefri ersättning som en spelvinst.¹⁵

Banken bör också fundera över om produkten eller tjänsten för betalning är knuten till en viss typ av produkt och hur detta kan påverka risken. Detsamma gäller om det finns andra förutsättningar eller krav som måste vara uppfyllda för att kunden ska få tillgång till produkten eller tjänsten för betalning.

Även sättet produkten eller tjänsten för betalning distribueras på kan påverka den inneboende risken.

Tabell 8, Exempel på faktorer som kan påverka risken vid värdeomvandlande aktiviteter kopplade till produkter och tjänster för betalning

Möjlig aktivitet	Exempel på faktorer som kan påverka risken			
Värdeöverförande och värdeförflyttande aktiviteter	Möjlighet till kontant betalning	Betalningar till/från föranmält konto	Betalningstjänster till andra personers konton	Utlandsbetalningar
	Beloppsbegränsningar	Begränsningar gällande antal transaktioner	Kundavgifter	Medlens ursprung tydligt
	Risikpåverkande distributionskanal	Tjänsten/produkten knuten till en viss produkt	Särskilda förutsättningar eller krav för att utnyttja tjänsten/produkten	

4.3 Värdebevarande aktiviteter

Produkter och tjänster för betalning kan vanligtvis inte användas i värdebevarande syfte

4.4 Värdegenererande aktiviteter

Produkter och tjänster för betalning kan ofta användas i värdegenererande syfte, exempelvis i syfte att samla in pengar. I den nationella riskbedömningen gällande finansiering av terrorism pekas vissa högriskområden för terrorismfinansiering ut bl.a. insamlingsverksamhet för vidarebefordran till utlandet och remitteringar och bistånd till områden som kontrolleras av terroristgrupper.¹⁶ I den nationella riskbedömningen bedöms vidare stiftelser och ideella föreningar ha en viktig roll som möjliga mottagare av donationer, men insamling kan även bedrivas av enskilda. Särskilda sårbarheter är härvid att få tillräcklig information om insamlings- eller mottagarorganisationerna. Givaren, eller insamlaren, är inte heller alltid medveten om att medlen går till att stödja terrorism, då mottagaren i utlandet kan ha misslett insamlingsorganisationen i Sverige genom en falsk beskrivning av verksamheten. Det kan även förekomma att personer och organisationer på mottagarsidan blandar någon form av legitimt arbete, till exempel humanitärt stöd, med terrorism.

¹⁵ Brå, Penningtvätt och annan penninghantering - Kriminella, svarta och grumliga pengar i legal ekonomi, Rapport 2015:22, s 58.

¹⁶ Finansiering av terrorism, En nationell riskbedömning, 28 mars 2014.

Tabell 9, Exempel på faktorer som kan påverka risken vid värdegenererande aktiviteter kopplade till låneprodukter

Möjlig aktivitet	Exempel på faktorer som kan påverka risken		
Värdegenererande aktiviteter	Möjlighet till insamlingsverksamhet för vidarebefordran till utland	Möjlighet till betalningar till områden som kontrolleras av terroristgrupper	Tillräcklig kännedom om insamlings- eller mottagarorganisation

4.5 Specifika områden för produkter och tjänster för betalning

Under detta avsnitt lyfts några exempel fram. Avsikten är att över tid utöka vägledningen med ytterligare produkter och tjänster.

4.5.1 Uttags- och insättningsautomater (kontanthantering)

4.5.1.1 Allmän beskrivning av uttags- och insättningsautomat (kontanthantering)

Uttags- och insättningsautomater utgör för många i samhället den mest tillgängliga formen för hantering av och tillgång till kontanter. Målgruppen är därför generellt sett bred, även om det finns grupper i samhället som i högre grad än andra använder sig av uttags- och insättningsautomater (t.ex. äldre personer, funktionshindrade eller andra personer som av olika skäl inte kan eller vill använda betalkort i t.ex. handeln).

Uttags- och insättningsautomater fyller en viktig funktion vad gäller hantering och tillgång till kontanter i regioner där bankkontor inte är lokaliserade.

Eftersom uttags- och insättningsautomater inte innebär något personligt möte medger tjänstetypen en hög grad av anonymitet. Därtill innebär kontanthantering generellt sett mycket begränsad spårbarhet.

4.5.1.2 Särskilt relevanta hotaktiviteter

Värdeöverförande och värdeförflyttande aktiviteter: Det huvudsakliga penningtvättshotet i förhållande till uttags- och insättningsautomater är kopplat till olika typer av aktiviteter som syftar till att överföra eller förflytta ett värde.

”Svarta” pengar kan föras in i det finansiella systemet för att påbörja penningtvätt genom kontantinsättningar i insättningsautomat.

Kontantuttag kan göras för att användas för att betala svarta löner eller göra vinstuttag (skatte- och avgiftsundandragande).

Insättningar kan följas av en mängd snabba överföringar, vilket gör att tillgångarna fort kan flyttas till andra konton i andra institut och länder, vilket försvårar utredningarna. Uttag kan ofta föregås av överföringar mellan olika konton.

Det huvudsakliga hotet relaterat till finansiering av terrorism i förhållande till uttags- och insättningsautomater består i att personer tar ut kontanter genom kontantuttag i uttagsautomat utomlands innan de tar sig över gränsen till oroslandet alternativt tillfälligt åker tillbaka till en lugnare gränsstad för uttag för att använda dem i terroristverksamhet. Det förekommer också att kontanter smugglas med kurirer från Sverige till oroshärdar.

Kontanthantering innebär generellt sett mycket begränsad spårbarhet.

4.5.1.3 Särskilt relevanta sårbarheter

- Uttags- och insättningsautomater medger anonymitet eftersom det inte sker något personligt möte där kompletterande frågor kan ställas. Anonymitet kan vara attraktivt för "ljusskygga" individer.
- Hanteringen av kontanter innebär en begränsad grad av spårbarhet, vilket kan utnyttjas för olika syften. Låg spårbarhet kan vara attraktivt för "ljusskygga" individer.
- Gränsöverskridande möjligheter.
- Uttag kan ofta göras globalt genom uttagsautomater som är märkta med Visa/MasterCard. Ett kort som ger möjligheter till kontantuttag kan då användas i många olika länder och ge tillgång till kontanter i många olika valutor.
- Hög grad av rörlighet och flexibilitet relaterat till användande
- Kortet och tillhörande koder är lätta att flytta och kan lämnas till en annan person som därmed kan göra både insättningar och uttag. (dvs. avtal om kort och konto kan innehas av en målvakt och kortet kan sedan användas till insättningar eller uttag av andra personer).
- Uttagskortet kan vara kopplat till ett kreditutrymme.

4.5.1.4 Särskilt relevanta avvikande kundbeteenden

När det gäller uttags- och insättningsautomater finns det många relevanta avvikande kundbeteenden som typiskt sett kan vara intressanta att reagera på och eventuellt utreda ytterligare:

- Många uttag/insättningar som genomförs vid flera olika automater.
- Ovanligt stora uttag/insättningar.
- Tidigare inaktivt konto som plötsligt blir aktivt, t.ex. genom ett stort kontouttag eller insättning.
- Internationella kontantuttag och – när det gäller finansiering av terrorism – särskilt uttag som görs i gränsområden till konfliktområden
- Insättning i inhemsk valuta och uttag i utländsk valuta.

4.5.2 Swish

4.5.2.1 Allmän beskrivning av Swish

Swish är en bankgemensam tjänst för att enkelt skicka pengar via kundens mobilnummer. Privatpersoner kan både skicka och ta emot betalningar mellan varandra, förutsatt att deras bank deltar i Swish-samarbetet.

Privatpersoner kan betala till företag, föreningar eller organisationer som har anslutit sig till Swish Företag. Företag, föreningar eller organisationer kan enbart ta emot betalningar.

Kunden måste ha ett konto i en svensk bank och måste anmäla till banken vilket mobilnummer som denne vill ansluta till Swish. Detta kan kunden göra själv på Internetbanken och sedan ladda ned SwishAppen.

Vid en överföring kommer pengarna in på mottagarens konto inom några sekunder. Betalning kan göras dygnet runt, alla dagar i veckan. Det finns beloppsgränser, men de beslutas av respektive bank.

Kunden måste ha en Smartphone, men det är inget krav att kunden har ett svenskt abonnemang. Även ett kontantkort eller ett utländskt abonnemang fungerar bra. Kunden kan byta mobilnummer hur många gånger som helst.

4.5.2.2 Särskilt relevanta hotaktiviteter

När det gäller Swish torde riskerna att banken utnyttjas för penningtvätt respektive finansiering av terrorism inte skilja sig så mycket åt.

Värdeöverförande aktiviteter: Tjänsten kan användas i värdeöverförande syfte och där skiljer sig inte risken åt mellan penningtvätt eller finansiering av terrorism. Pengar kan flyttas mellan egna konton i olika banker, pengar kan flyttas mellan olika personer både inom samma bank men också mellan banker.

Det huvudsakliga penningtvättshotet i relation till Swish är att det är en aktivitet som möjliggör värdeöverföring. Pengar kommer in på ett konto och fördelas snabbt på flera andra konton i Sverige i syfte att försvåra spårbarheten.

Det huvudsakliga terrorismfinansieringshotet i relation till Swish är aktiviteter som möjliggör värdeöverföring. Pengarna kan lätt skickas till en mottagare som befinner sig i ett annat land. Det enda kravet är att mottagaren har ett konto i Sverige. Mottagaren kan sedan själv välja om han eller hon vill ta ut beloppet i kontanter eller skicka dem vidare genom olika typer av transaktioner.

Då mottagaren inte behöver befinna sig i Sverige är Swish användbar för att ge personer utomlands tillgång till likvida medel. Mottagaren kan befinna sig utanför Sverige och disponera pengarna med hjälp av ett bank-/kreditkort antingen genom att ta ut kontanter i en uttagsautomat eller för betalning i exempelvis affärer eller hotell.

4.5.2.3 Särskilt relevanta sårbarheter

En person som har Swish kan själv på Internetbank eller i mobil APP höja de av banken satta beloppsgränserna. Det ökar risken då bankens medarbetare inte har möjlighet att ställa kompletterande kundkännedomfrågor eller frågor om den specifika transaktionen.

En juridisk person kan använda sig av Swish avsett för fysiska personer och kan på så sätt både skicka och ta emot betalningar trots att produkten inte är tänkt för detta. Detta i kombination med att en kund själv kan höja beloppsbegränsningarna ökar den inneboende risken med produkten.

Ytterligare en riskhöjande faktor kan exempelvis vara hur tjänsten erbjuds, i vilka kanaler en person kan teckna tjänsten. Kan det till exempel ske utan personlig kontakt ökar risken. En person som vill ansluta sig till Swish kan själv göra det på sin Internetbank eller via APP i mobiltelefonen. Bankens medarbetare har då inte möjlighet att ställa kompletterande kundkännedomfrågor

Avgörande för bankens sårbarhet och exponering för att utnyttjas för penningtvätt och finansiering av terrorism är bankens förmåga att följa upp Swish-transaktioner. Det är viktigt att banken kan identifiera transaktioner som avviker både från det som anses vara ett normalt beteende och det som avviker från den kännedom banken har om kunden och kundens förväntade beteende, men även transaktioner där en juridisk person använder Swish avsett för fysiska personer

4.5.2.4 Särskilt relevanta avvikande kundbeteenden

Exempel på riskförhöjande faktorer:

- En kund som upprepade gånger byter mobilnummer.
- En kund som upprepade gånger byter anslutet konto.
- En kund som upprepade gånger höjer de av banken satta beloppsgränserna.
- En kund som gör eller tar emot många transaktioner.
- Pengar kommer in på ett konto och flyttas skyndsamt vidare till någon annans konto eller till eget konto i en annan bank. Detta är ett avvikande beteende även vid andra typer av överföringar, men Swish torde, på grund av sin utformning, vara en mer attraktiv produkt för detta ändamål. Banken måste utgå från vad som kan anses normalt och sedan utifrån sina egna erfarenheter och vad som framkommer i olika rapporter bestämma var gränsen för onormalt går. En kund som till exempel byter mobilnummer varje månad eller en kund som varje vecka själv höjer beloppsbegränsningarna som är satta av banken torde vara avvikande.

4.5.3 Utlandsbetalningar

4.5.3.1 Allmän beskrivning av utlandsbetalningar

Banker, men även andra aktörer, tillhandahåller tjänsten utlandsbetalningar. En kund kan välja olika typer av utlandsbetalningar beroende på hur snabbt pengarna ska nå mottagaren och till vilket land de ska skickas. Betalningar kan göras till och från de allra flesta länder och banker. Det belopp som skickas sätts in på ett konto i den mottagande banken. Bankernas kunder kan även ta emot betalningar på sina konton i banken. Bankerna kan som regel inte vägra att ta emot en betalning.

Både fysiska och juridiska personer kan både skicka och ta emot utlandsbetalningar.

Normalt kan kunden själv utföra utlandsbetalningar via Internetbanken, i bland via bankens APP eller genom att besöka ett av bankens/betalningsförmedlarens kontor.

Utlandsbetalningar kan användas för att sända och ta emot pengar till och från länder som har sämre lagstiftning och kontroller och därmed har en högre risk för penningtvätt och finansiering av terrorism

4.5.3.2 Särskilt relevanta hotaktiviteter

Personer som vill tvätta pengar eller finansiera terrorism är i regel intresserade av produkter och tjänster som snabbt förflyttar pengar. Utlandsbetalningar uppfyller det kriteriet.

Värdeöverförande aktiviteter, penningtvätt: Det huvudsakliga penningtvättshotet i relation till utlandsbetalningar är att det är en aktivitet som möjliggör värdeöverföring. Enligt bl.a. BRÅ (BRÅ 2015:22 s 34 f) är utlandsbetalningar viktiga för penninghanteringen när det gäller att dölja pengarnas "svarta" ursprung. Pengar kommer in på ett konto och fördelas på flera andra konton både i Sverige och utomlands i syfte att försvåra spårbarheten. En annan värdeöverförande aktivitet är när pengar flyttas snabbt mellan olika konton i olika länder

Värdeöverförande aktiviteter, finansiering av terrorism: Det huvudsakliga terrorismfinansieringshotet i relation till utlandsbetalningar är aktiviteter som möjliggör värdeöverföring. Till skillnad från penningtvätt finansieras ofta terrorism med "vita" pengar. Det kan avse lön, sparande eller pengar som lånats upp av olika finansiella institut. Pengarna kan sedan lätt skickas till en mottagare i ett annat land som själv väljer om denne vill ta ut beloppet i kontanter eller skicka dem vidare till en slutmottagare.

Värdeomvandlande aktiviteter: En betalning kan göras i exempelvis SEK och utbetalningen görs i USD

De hot som tjänsten utgör för banker och andra är lika oavsett om det rör sig om finansiering av terrorism eller penningtvätt.

4.5.3.3 Särskilt relevanta sårbarheter

Utlandsbetalningar kan användas i syfte att bryta kopplingen till pengarnas olagliga ursprung så att de kan disponeras och framstå som legalt intjänade, för att försvåra spårbarheten eller för att föra över medel i syfte att finansiera terrorism.

Kunden kan använda flera kanaler och kan göra transaktionerna på distans vilket medför att bankens medarbetare inte har möjlighet att ställa kompletterande kundkännedomfrågor och frågor om transaktionen. Avgörande för sårbarheten är bankens möjlighet att upptäcka transaktioner som avviker från det normala och som avviker från den kunskap banken har om kundens förväntade beteende.

Utlandsbetalningar kan användas för att sända och ta emot pengar till och från länder som har sämre lagstiftning och kontroller, länder som har en högre risk för penningtvätt och finansiering av terrorism. Avgörande är hur banken hanterar den risken och vad det finns för möjlighet att bygga in spärrar, t.ex. beloppsbegränsningar i systemen.

Banken saknar möjlighet att kontrollera riktigheten i kundens uppgifter om mottagaren vilket medför en risk att banken förmedlar pengar till en person, organisation eller ett företag som finns på en sanktionslista.

4.5.3.4 Särskilt relevanta avvikande kundbeteenden

Banken måste utgå från vad som kan anses normalt och sedan utifrån sina egna erfarenheter och vad som framkommer i olika rapporter bestämma var gränsen för onormalt går. En fysisk person som till exempel gör flera utlandsbetalningar varje vecka till olika länder eller en kund som trots låg inkomst skickar och/eller tar emot stora belopp regelbundet torde vara avvikande.

Exempel på riskförhöjande faktorer:

- En kund som inte bryr sig om kostnaderna för tjänsten.
- En kund som betalar till länder som banken anser utgör högre risk för penningtvätt och/eller finansiering av terrorism.
- En kund som utför och/eller tar emot många transaktioner och där det inte stämmer med den kunskap som finns om kunden och kundens verksamhet och familjesituation.

4.5.4 Kontanthering

4.5.4.1 Allmän beskrivning av kontanthering

Manuell kontanthering möjliggör insättningar och uttag av kontanter över disk. Numera är också hantering via automater vanligt. Tjänsten riktar sig framför allt till privatpersoner då företag kan ha behov som bäst möts av värdetransportbolag. Manuell hantering sker på bankens kontor och automatisk hantering sker där anslutna automater finns.

Bankkontorets geografiska placering kan påverka antalet användare av tjänsten och även ha viss inverkan på efterfrågan på utländsk valuta i de fall sådan tillhandahålls. Eftersom kontanters ursprung är mycket svårt att verifiera samt att kontanter kan användas förhållandevis anonymt, bör extra försiktighet iakttas vid erbjudandet av denna tjänst.

4.5.4.2 Särskilt relevanta hotaktiviteter

Värdeomvandlande aktiviteter: Vid insättningar och uttag omvandlas kontanter till kontomedel som kan föras vidare inom det finansiella systemet.

Värdeförflyttande aktiviteter: Brottsligt eller legitimt intjänade pengar kan förflyttas och byta ägare utan upptäckt av kontrollåtgärder såsom transaktionsmonitorering.

Värdebevarande aktiviteter: Kontanter kan användas för att bevara vinning från brott utan någon annans vetskap.

4.5.4.3 Särskilt relevanta sårbarheter

Insättningar och uttag utgör en sårbarhet, eftersom de kan innebära ett brott i ledet av spårbarhet av en viss summa pengar. Transaktioner mellan konton kan oftast härledas och följas, men kontanter som förs in och ut ur det finansiella systemet utgör ett hinder när det gäller detta. Kontanters anonymiserande egenskaper gör verksamheter särskilt sårbara vid kontanthantering.

En påhittad affär med förfalskade handlingar kan räcka för att brottsligt intjänade kontanter ska kunna byta ägare på ett till synes legitimt sätt. Verkar affären och de tillhörande handlingarna riktiga kan det räcka för att en insättning ska godkännas. Dessutom kan kontanter förflyttas geografiskt och över landgränser på ett sätt som annars skulle ha upptäckts. Det kan röra sig om brottsliga medel eller helt legitimt intjänade medel som är avsedda att finansiera terrorism. Kontanters ursprung är svårt att säkerställa och förhållandevis enkelt att förfalska.

4.5.4.4 Särskilt relevanta avvikande kundbeteenden

Kunder som regelbundet hanterar större belopp i kontanter bör uppmärksammas. Går det att avgöra om beloppen inte är rimliga i förhållande till kundens övriga ekonomi, finns det ytterligare skäl att agera.

Vad gäller terrorismfinansiering kan beloppen vara mycket små men hanteringen vara mer frekvent. Det förekommer att kontanter smugglas med kurirer från Sverige till oroshärdar.

4.5.5 Förbetalda kort

4.5.5.1 Allmän beskrivning av förbetalda kort

Förbetalda eller förladdade kort, s.k. prepaid cards, är en produkt som kan erbjudas som ett led i strävan efter minskad kontanthantering, både på kontor och i samhället som helhet. Kortet har oftast samma gångbarhet som ett vanligt bankkort. Gjorda köp och uttag dras direkt mot kortets saldo och fungerar enbart i s.k. online-miljöer.

Produkten förbetalda kort faller under benämningen "ny teknologi" (se Fatfs rekommendation 15 och Fatfs Guidance for a Risk-Based Approach to Prepaid Cards, Mobile Payments and Internet-Based Payment Services, Juni 2013). Produkten erbjuds normalt till kommuner, landsting, myndigheter och offentligägda företag.

Det finns bl.a. kort för utbetalning av ekonomiskt stöd. Sådana kort används ofta av ensamkommande flyktingbarn, asylsökande, HVB-hem och vårdhem. Det finns också kort för handkassa, som kan användas för inköp å kommuners vägnar, exempelvis av förskolor vid skolutflykter.

Åtgärder för kundkännedom genomförs på kunden, inte på kortbrukaren. Genom kundkännedom-åtgärderna kan banken få vetskap om ursprunget på de medel som laddas på korten. Korten har oftast beloppsbegränsningar. Transaktionerna på korten kan monitoreras både manuellt och via olika typer av system, på samma sätt som övriga betalkort.

Förbetalda kort som ges ut i samarbete med varumärken som VISA och Mastercard är till sin natur internationellt gångbara eftersom de normalt sett godtas som betalmedel i väldigt många länder. Även om ett kort ges ut i Sverige för ett visst syfte kan det vara svårt att hindra att kort missbrukas utan att begränsningar i produkten tillämpas.

Förbetalda kort kan se väldigt olika ut. Allt från att vara ett presentkort på ett litet belopp som bara kan användas vid ett tillfälle i ett begränsat antal butiker till att kunna vara omladdningsbart med möjlighet att göra överföringar globalt via internet, andra kort och kontantuttag på bankomat. Korten är i förhållande till traditionella betalkort inte kopplade till en persons konto och har därmed en grad av anonymitet inbyggd.

4.5.5.2 Särskilt relevanta hotaktiviteter

Korten kan laddas i ett syfte men hamna i orätta händer och användas i ett annat, felaktigt syfte.

Korten kan i värsta fall användas för att ställa tillgångar eller ekonomiska resurser till förfogande eller utnyttjas till gagn för personer som är förtecknade i sanktionsförfordningar. Genom att tillhandahålla produkten kan banken, direkt eller indirekt, anses bryta mot förbud mot att ställa tillgångar eller ekonomiska resurser till förfogande eller utnyttjas till gagn för personer förtecknade i sanktionsförfordningar. I och med att korten kan ges ut till personer som bankerna själva inte har möjlighet att screena mot sanktionslistor innebär produkten en riskexponering mot att personer som är sanktionerade kan få tillgång till tjänsterna som produkten innebär.

Korten kan erbjudas till kunder som i sin tur ger ut korten till personer som behöver dem för att komma åt exempelvis olika typer av bidrag eller ersättningar. Kundkontroll och granskning kan göras på exempelvis den myndighet som ger ut korten men inte på de personer som de facto utnyttjar kortet, vilket därmed kan leda till en riskexponering eftersom utgivaren av korten inte har full kontroll över de som i slutändan använder sig av produkten. Kundernas kunder utgör alltså en förhöjd riskexponering i och med att de inte kan kontrolleras.

Förbetalda kort distribueras oftast via de vanliga kanalerna. Korten kan dock distribueras vidare av kunderna och riskerar därmed att hamna i orätta händer och missbrukas, utan att det upptäcks. Försvårande för upptäckten är att kunderna som köper in korten ger ut en stor mängd kort och kan sakna överblick. Distributionen mellan bankerna och deras motparter behöver således inte innebära en förhöjd riskexponering men eftersom korten distribueras vidare av kunden kvarstår ett hot.

Produkten erbjuds normalt till kunder som är situerade inom bankernas hemmamarknader. Korten är dock till sin natur lätta att förflytta och internationellt gångbara och kan därför användas utomlands och underlätta för kriminell verksamhet eller betalning av varor avsedda för att stödja terrorism. Produktens internationella prägel utgör således en riskexponering i och med att värden lätt kan förflyttas över gränser och till högriskområden.

Exempel på riskhöjande faktorer:

Värdeomvandlande aktiviteter: Uttag av utländsk valuta i annat land.

Värdeöverförande och värdeförflyttande aktiviteter: Betalningar till högriskområden. Korten kan underlätta för att på ett anonymt sätt överföra penningvärden mellan olika parter.

Värdebevarande aktiviteter: Produkt som medger placeringar i produkter eller länder med begränsad transparens.

Värdegenererande aktiviteter: Blancolån och osäkra krediter

4.5.5.3 Särskilt relevanta sårbarheter

Produkten förbetalda kort är relativt ny på marknaden och därmed är erfarenheter och kunskaper om de risker som är förknippade med produkten mindre jämfört med andra produkter.

Förbetalda kort är svåra att övervaka och följa upp och därmed behövs ytterligare åtgärder för att kunna hantera den riskexponering som korten innebär.

Det är viktigt att kontrollfunktioner finns på plats för att övervaka användningen av förbetalda kort. Med monitoreringsscenarioer i transaktionsgranskningen som är anpassade för att upptäcka produktspecifika beteenden kopplade till förbetalda kort, kan övervakningen underlättas.

- Anonymitet

På grund av anonymitet finns en förhöjd risk med förbetalda kort som normalt sett inte existerar i kortprodukter. De anonyma inslag som finns i produkten kan vara svåra att helt kontrollera och hantera.

- Svårt att kontrollera användaren.

Det är svårt att kontrollera kundens kontroller och vilka som får tillgång till kortet. De försämrade möjligheterna att kontrollera de kunder som använder sig av korten innebär en förhöjd risk.

- Kortet kan missbrukas.

Med monitoreringsscenarioer i transaktionsgranskningen som är anpassade för att upptäcka produktspecifika beteende kopplade till förbetalda kort kan övervakningen dock underlättas. Kortet kan precis som privata kort hamna i orätta händer och risken att det inte upptäcks är större för dessa kort trots kontroller.

4.5.5.4 Särskilt relevanta avvikande kundbeteenden

De avvikande beteenden som är särskilt relevanta att känna till och följa upp angående förbetalda kort är framförallt sådana som är kopplade till transaktioner som inte passar med det syfte som kortet har getts ut för. Om korten distribueras för att kunna användas till uttag av olika typer av bidrag eller dagskassor, är det viktigt att uttag i andra länder kan upptäckas. Eftersom korten kan hamna i orätta händer eller medvetet förflyttas till exempelvis ett högriskland, kan avvikande beteenden ske snabbt och oväntat.

Avvikande beteenden kan ske löpande under hela affärsförbindelsen och är inte alltid kopplade till den inledande fasen av den.